

Asia: VN/26814/2024

Koulutustarpeen ennakointimalli

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot työryhmän esityksestä

Työryhmä on laatinut esityksen ammatillisesti eriytyneen tutkintoon johtavan koulutuksen tarpeen pitkän aikavälin ennakkoinnissa käytettäväksi malliksi sekä ennakkoinut esitetyllä mallilla pitkän aikavälin koulutustarvetta. Pitkän aikavälin koulutustarpeen ennakointimallin tavoitteena on ennakoida päätöksenteon pohjaksi työvoimatarpeeseen perustuva koulutustarve sekä työikäisen väestön koulutusrakenteen kehitystä, jos koulutuksen jakautuminen vastaa ennakoitua koulutustarvetta.

Lausunnolla olevassa ennakointimallissa on huomioitu Koulutuspoliittisen selonteon (Kopo 2021) linjauksista pelkästään korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuuden kasvattamisen tavoite 50 % ikäluokasta väestön osaamistason nostamiseen tähtäävänä toimenpiteenä.

Koulutusaloittaiset eroavaisuudet ja tarpeet tulisi huomioida mallissa esitettyä paremmin. Koulutustarpeen arviointimallin tulisi ottaa huomioon paremmin toimialakohtaiset erityispiirteet ja tuottaa mahdollisimman tarkkaa tietoa esimerkiksi metsäalan ammatillisen koulutuksen/tutkinnon suorittavien määrästä vuositasolla osaamisaloittain sekä tuottaa mahdollisimman tarkkaa tietoa metsäalan työelämän ammatillisesta työvoimatarpeesta alueittain. Jotta tulevaisuuden koulutustarpeita voidaan ennakoida, tulee vuosittaisten koulutusmäärien ja erilaisten tutkinnon suorittajien määrä tietää mahdollisimman tarkasti ja luotettavasti. Kun tiedetään nykytila, on paremmat mahdollisuudet ennakoida tulevaa.

Työryhmän esittämässä mallissa koulutustarjonnan suuntaamisen eri koulutusaloille ei katsota edellyttävän tietoja toimialojen, kuten metsäalan rakenteesta ja sen tarvitsemista ammattilaisista ammateittain. Lisäksi koulutustarpeen arviointimalli ei ota huomioon työvoimatarpeiden alueellisuutta. Jotta mallilla tuotettu tieto tukisi koulutuspoliittista päätöksen tekoa riittävällä tarkkuudella ja koulutustarjonta vastaisi työmarkkinoiden tarpeita sekä johtaisi valmistuvan työvoiman mahdollisimman korkeaan työllisyyteen ja tuottavuuteen, tulisi alueellinen työvoimatarve ja tiedot eri toimialojen rakenteesta ottaa mallissa huomioon. Metsäalan tärkeitä

ammatteja ovat metsäteollisuuden arvoketjussa toimivat metsäkoneenkuljettajat, puutavara-autonkuljettajat, metsuri- metsäpalvelujen tuottajat, metsäkoneasentajat ja metsäenergian tuottajat, alan opettajat, tutkijat ja kehittäjät, ympäristö- ja finanssialan asiantuntijat.

Työryhmä esittää, että valmistuneiden työllistymistä muihin ammatteihin tulee pitää yhtä arvokkaana kuin ammattiin, mihin on kouluttautunut, mikä onkin oikea toteamus etenkin korkeakoulutuksen osalta. Näkemyksen riskinä voidaan nähdä varsinkin ammatillisesta koulutuksesta valmistuvien ammattiosaamisen ja ammattiylpeyden heikkenemisen. Lisäksi yksilön hakeutuessa tietylle alalle, on hänellä halu työllistyä ja työskennellä koulutustaan vastaavassa työssä valitsemallaan alalla. Lähtökohtaisesti jokaisen ammatillisen koulutusalan tulisi vastata oman toimialan työvoimatarpeeseen.

Samalla koulutuksella voidaan toki työllistyä eri ammatteihin. Esimerkiksi metsäkoneenkuljettajan tutkinnon tuottaman laajan osaamisen vuoksi ihmiset voivat työllistyä muille aloille, lähinnä muihin konetöihin ja logistiikkaan. Jos tätä muille aloille työllistymistä ja siirtymää ei oteta huomioon arviointimallissa (koulutusmäärät), voi se johtaa koulutusmäärien aliarvioon ja pahentaa työvoiman saatavuutta metsäteollisuuden raaka-ainehuollossa ja logistiikassa, erityisesti metsäalan kone- ja kuljetusyrityksissä. Metsäteollisuus on kansantaloudellisesti merkittävä ala, joka tuo noin 20 prosenttia vientituloistamme.

Korkeakoulutusta vaativissa ammateissa tarvittava osaaminen on usein geneeristä ja työllistymismahdollisuudet siten laajat ylittäen yhden koulutusalan rajat. Moni metsäalan korkeakoulutettu työllistyy esimerkiksi julkishallinnon ja pankkisektorin johtotehtäviin, mikä onkin arvokasta myös metsäalan arvostuksen ja kehityksen kannalta.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakkoinnin periaatteita

Koulutustarpeen ennakkoinnin tulee palvella koulutussuunnittelun tarpeita ja ennakkointitiedon jakaamaa koulutusaloittain, jotta sillä pystytään ennakoimaan koulutustarpeen kehityksen koulutuspoliittisen päätöksenteon vaatimalla tarkkuudella.

Ennakkointimallin tulisi esitettyä tarkemmin pystyä tuottamaan käyttökelpoista tietoa siitä, miten koulutustarjonnan tulisi jakaantua tulevaisuudessa nuorten ikäluokkien pienenessä, jotta työvoiman koulutus edistäisi korkeaa työllisyyttä, tarvittavan työvoiman saatavuutta ja tuottavuutta tukevasti. Väestönkehityksen huomioiminen 2040 tulee olemaan mallissa keskeistä, sillä vuosien 2015–2019 alhainen syntyvyys (46 705 lasta vuonna 2019) läpäisee ammatillisen koulutuksen kentän vuosina 2030–2034 ja korkea-asteet vuosina 2035–2039 (MMM 3:2022, 12).

Esitettyssä mallissa koulutustarjonnan jakaminen koulutusaloille tulisi perustua tietoihin toimialojen tulevasta rakenteesta ja tarvittavasta työvoimasta ammateittain sekä työvoimatarpeiden alueellisuudesta, jotta mallilla tuotettu tieto tukisi koulutuspoliittista päätöksen tekoa riittävän

tarkasti ja koulutustarjonta vastaisi työmarkkinoiden tarpeita, jotta pienentyvät ikäluokat koulutettaisiin tuottavasti työllisyyteen.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakointimallin toteutusta

Metsäalalla on suuri tarve osaavasta ammatillisesta työvoimasta, kuten metsäkoneenkuljettajista, metsureista ja puutavara-autonkuljettajista (MMM 3:2022, s.28, TTS 476.2024, s.43), mikä ei mielestämme ole täysin välittynyt koulutuspoliittiseen tahtotilaan eikä ennakointimalliin.

Mallissa maa- ja metsätalousalat ovat yhdistetty yhdeksi kasvatusalaksi, mikä koulutustarpeen realistisen ennakoinnin ja koulutuksen tuottaman tuloksellisuuden seurannassa ei ole perusteltua. Riittävän tarkan poliittisen päätöksen teon tueksi tarvittavan tiedon saamiseksi nämä alat tulisi käsitellä erillään, koska molemmat alat ovat kriisiajan huoltovarmuuden kannalta avainaloja, joiden tuotanto ja työvoimatarve on turvattava. Molemmat alat pieninä koulutusaloina jäävät lausunnolla olevassa, isojen tekniikan- ja terveys/hyvinvointialojen mukaan painottuvassa mallissa arvoaan pienempään asemaan. Lisäksi tulee huomioida metsätalouden tuottavuuden turvaaminen kouluttamalla riittävästi tarvittavaa työvoimaa alalle, joka tuo 20 % vientituloista.

Savotta 2030 -työvoimatarvelaskelmien mukaan metsätalousalalla ammatillisesta koulutuksesta valmistuneita uusia ammattilaisia vuosina 2024–2030 tarvitaan 780–1020 vuodessa (Metsäteho 7.2025). Korkea-asteilta uusia ammattilaisia ala tarvitsee 157 vuodessa, joista metsätalousinsinöörejä 113 ja metsätieteiden maistereita 44 (Ennakointifoorumin koulutustarvekortit 2017-2035.OPH 2020). Korkea-asteilta valmistuneen työvoiman tarve metsätalousalalla on siis 14–17 % uuden työvoiman tarpeesta. Tämä arvio ei ota huomioon korkeakoulutettujen sijoittumista metsätaloutta sivuavien alojen tehtäviin.

Verrattaessa tutkimuksiin perustuvaa metsätalousalan työvoimatarvetta työryhmän esitykseen maa- ja metsätalouden kasvatusalojen kokonaiskoulutustarpeesta (taulukko 6, s.74), voidaan todeta, että korjattaessa puuta kestävän hakkumahdollisuuden tasolla (75 milj.m3/v) mallin tuottama alojen yhteinen ammatillisen työvoiman tarve-ennuste riittää kattamaan ainoastaan metsätalouden tarpeet. Ennakoitu korkeakoulutetun maa- ja metsätalouden työvoiman määrä ottaa hyvin huomioon alan kehittymisen vaativan korkeakoulutustarpeen ja mahdollistaa metsäalan osaamisen hyödyntämisen metsäalaa sivuavilla toimialoilla.

Lausunnonantajan näkemykset koskien työryhmäraportin mukaisen perusskenaarion ennakointitulosta

Työryhmäraportin mukainen maa- ja metsätalousalojen perusskenaarion ennakointitulos ei metsätalousalalle tehtyjen työvoimatarveselvitysten mukaan vastaa alojen työvoimatarpeiden mukaista tulevaa koulutustarvetta ammattikoulutuksessa.

Metsätalouseläällä ammatillisesta koulutuksesta valmistuneita uusia ammattilaisia tarvitaan vuosina 2024–2030 toteutuvien hakkuumäärien mukaan 780–1020 vuodessa. Esitetyn ennakoitumallin perusskenaariossa maa- ja metsätalouseläöjen yhteinen ammatillisen koulutuksen tuottama työvoimatarve on 1111 (s. 74, taulukko 6).

Esitetyn ennakoitumallin perusskenaariossa maa- ja metsätalouseläöjen yhteinen korkea-asteiden koulutuksen tuottama työtarve on 1269 (ammattikorkea 651 + yliopisto 618) (s. 74 taulukko 6), mikä mahdollistaa alan osaamistason noston ja uusiutumisen sekä metsäosaamisen laajan hyödyntämisen Suomessa ja myös kansainvälisissä tehtävissä.

Yhteenvetona metsätalouseläalan osalta voidaan todeta, että ennakoitumalli tuottaa aivan liian alhaisen ammatillisen koulutuksen tuottaman työvoimatarpeen. Ennakoidut korkea-asteen työvoimatarpeet mahdollistavat alan uudistamisen ja osaamisen monipuolistamisen ammatilliset sektorirajat ylittäen. Maatalous ja metsätalous pitäisi ennakoitumallissa pystyä erottamaan toisistaan etenkin ammatillista koulutusta koskevissa tarkasteluissa.

Manner Ville
Metsäkoulutus ry - Metsäkoulutus ry